

дова частина загальнодержавної антикорупційної політики, яка об'єднана національною ідеєю подолання цього негативного явища, включає стратегію розвитку публічно-правових відносин щодо усунення, нейтралізації чи обмеження дії посадових осіб органів Національної поліції (детермінант) корупції та цілеспрямованому впливі за допомогою комплексу адміністративно-правових інструментів для досягнення поставлених цілей, що складаються у сфері реалізації завдань та функцій Національної поліції України.

Метою запобігання корупції в діяльності органів Національної поліції України є: стимулювання посадових осіб Національної поліції до правомірної поведінки щодо виконання завдань та функцій, які покладені на них; перешкоджання вступу їх у корупційні відносини; припинення таких відносин; недопущення провокацій протиправних дій з боку осіб, які не є посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави; формування іміджу органів Національної поліції як державної інституції, що підтримує національну ідею подолання цього негативного явища та робить відповідні шляхи для її реалізації; створення правових та організаційних засад запобігання корупції в органах Національної поліції; розроблення превентивних антикорупційних механізмів, правил щодо усунення наслідків корупційних проявів.

1. Сташис В. В. Проблеми боротьби з організованою злочинністю і корупцією в Україні / В. В. Сташис // Вісн. Акад. прав. наук України : зб. наук.пр. – Х. : 2001. – Вип. 2. – С. 163–168.

2. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : моногр. / М. І. Мельник. – К. : Юридична думка, 2004. – 400 с.

3. Невмержицький Е. В. Корупція в Україні : причини, наслідки, механізми протидії : моногр. / Е. В. Невмержицький. – К. : КНТ, 2008. – 368 с.

4. Журавський В. С. Корупція в Україні – не політика : моногр. / В. С. Журавський, М. І. Михальченко, О. М. Михальченко. – К. : Фенікс, 2007. – 408 с.

5. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07.04.2011 р. № 3206-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 40. – Ст. 404.

6. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18>.

7. Політична корупція перехідної доби / за ред. С. Коткіна, А. Шайо. – К. : К.І.С., 2004. – 440 с.

Шинкаренко Ігор Ростиславович
к.ю.н., проф., професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та спеціальної техніки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ МОДЕЛІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Детальний аналіз реформи чинного законодавства у період 2012-2017 рр. стосовно регулювання оперативно-розшукової діяльності та використання заходів негласного розслідування, думок науковців та висновки міжнародних ек-

спертів дозволяють констатувати, що воно має низку недоліків: не повний обсяг завдань, що притаманні оперативно-розшуковій діяльності; відсутні визначення основних категорій оперативно-розшукової діяльності; відсутність у законодавстві спеціальних принципів ОРД; не повний перелік оперативних підрозділів Національної поліції у Законах України «Про оперативно-розшукову діяльність» та «Про Національну поліцію», що порушує основні вимоги стандартів ЄСПЛ; відсутній розподіл прав та оперативно-розшукових заходів [1-4].

Напрямок усунення означеного недоліку є підготовка нового закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» відповідно до світових стандартів забезпечення прав і свобод людини, врахування тенденцій в інших країнах пострадянського простору.

Продовж 2002 – 2012 рр. реформа оперативно-розшукової (негласної) діяльності у країнах Східної Європи та пострадянських республіках була спрямована на:

- закріплення європейських стандартів судового контролю на більшість секретних дій пов'язаних з втручанням у права та свободи людини;
- обмеження методів негласного розслідування справами про тяжкі і особливо тяжкі злочини з визначенням конкретних термінів їх провадження;
- застосування процедури повідомлення осіб про проведення негласних дій;
- перейменування оперативно-розшукової діяльності у кримінальну розвідку (Літовська Республіка) [5-8].

Означені європейські тенденції та прогалини сучасного оперативно-розшукового законодавства визначили появу думок щодо відсутності необхідності узагальнення законодавчого врегулювання оперативно-розшукової діяльності.

Так Є. Крапивин у статті «Чому Україні не потрібен новий закон про оперативно-розшукову діяльність?» визначає [9], що відповідно до чинного законодавства, якщо правоохоронці мають будь-яку інформацію про підготовку, замах або вчинення злочину, що стала відомою завдяки негласним діям, існує механізм внесення цих відомостей до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) у порядку ст. 214 КПК і як наслідок здійснення НС(Р)Д.

Окрім того він виокремлює чотири види діяльності, що здійснюється поза межами кримінального процесу:

- наявність негласних працівників (агентури), яка залучається до агентурних операцій у межах конфіденційної співпраці з оперативним підрозділом правоохоронного органу. При чому на думку В. Колесника можливо означене здійснювати в межах ст. 275 КПК визначив у законодавстві право її суб'єктів формувати агентурну мережу та гармонізувати її з інститутом «викривачів» відповідно закону Закон "Про запобігання корупції";
- захист окремих категорій осіб, зокрема працівників правоохоронних органів у межах ОРС «Захист», що взагалі не відповідає чинній термінології з травня 2016 року. Існує тільки поняття ОРС без його класифікації на «захист» та «злочин». Є. Крапивин, пропонує виключити означену норму – підставу з Закону «Про оперативно-розшукову діяльність»;
- розвідувальна та контррозвідувальна діяльність, яка здійснюється підрозділами забезпечення внутрішньої і власної безпеки Державної прикор-

донної служби та Управління державної охорони (УДО) відповідно до законів України "Про контррозвідувальну діяльність" та "Про оперативно-розшукову діяльність". У цьому випадку Є. Крапивин не враховує діяльність Служби внутрішньої безпеки Національної поліції, що здійснює розвідувально-пошукові та контррозвідувальні заходи з метою виявлення у лавах поліції агентів злочинного середовища, або фактів впровадження осіб у структури поліції з метою дезорганізації її діяльності;

- допуск до державної таємниці, який є підставою для проведення ОРД і здійснюється Службою безпеки України. На думку Є. Крапивина означена діяльність повинна регулюватися Законом України «Про державну таємницю», а порядок проведення у межах законодавства у сфері державної безпеки.

На думку Є. Крапивина, виключення означених норм зводить на нівець існування закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та взагалі ОРД як інституту протидії злочинності. На наш погляд означені висновки не мають ні теоретичного, ні правового підґрунтя. Про що свідчить проведений нами порівняльний аналіз системи чинного законодавства країн Європи та пострадянського простору у сфері негласного розслідування злочинів.

А посилання Є. Крапивина на проекти законів, які відправлені на доопрацювання у зв'язку з їхньою суперечністю та науковою необумовленістю є коректним.

Визначення сучасних ознак та змісту оперативно-розшукової діяльності можливо тільки на рівні порівняльного аналізу ОРД та діяльності щодо здійснення НС(Р)Д під час кримінального провадження:

По-перше, думка, що запровадження НС(Р)Д фактично лишила оперативні підрозділи права проводити ОРД з метою вирішення завдань кримінального провадження. Це не є дійсним, тому, що законодавство не обмежила здійснення негласної роботи щодо пошуку та отримання розвідувально-пошукової інформації в межах ініціативного пошуку не тільки за фактом вчинення конкретного злочину але від особи з криміногенною поведінкою. Особливо це стосується ст. 275 КПК, що регламентує використання слідчим конфіденційного співробітництва з іншими особами, у формі використання інформації або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій». В той же час слідчий не має ні технічних, ні правових можливостей створення агентурної мережі, використання оперативно-розшукових заходів убезпечення під час розшифровки особистості конфідента по факту вчинення окремого злочину та зведення щодо дезорганізації цієї діяльності або до її знешкодження.

По-друге, слідчий щозавжди сам особисто може здійснювати будь яку НС(Р)Д не відповідає дійсності. Означене ствердження не може бути реалізовано по перше виходячи з того, що у середньому на слідчого приходиться від 30 до 150 кримінальних проваджень. У його арсеналі 15 НС(Р)Д, тому у рік можуть здійснюватися слідчим від 450 до 6250 НС(Р)Д терміном в середньому від 10 до 30 діб, а це не можливо. Означена норма протирічить стандартам ЄСПЛ щодо конкретизації суб'єктів проведення окремих видів НС(Р)Д – ОРЗ – ОТЗ та досвіду країн Східної Європи та пострадянського простору.

По-третє не можливість здійснення ОРЗ під час кримінального

провадження. В той же час закон надає право давати доручення слідчому на здійснення заходів щодо забезпечення отримання інформації або створення умов для проведення С(Р)Д та НС(Р)Д:

- режим роботи та доби об'єкту відносно якого буде здійснюватися конкретне С(Р)Д та НС(Р)Д (тільки з використанням негласних джерел та ОРЗ, що не входять до переліку НС(Р)Д);

- проведення заходів для збору даних щодо технічної характеристики об'єктів контролю, його архітектурний план, наявність сигналізації, тварин тощо (тільки з використанням негласних джерел та ОРЗ, що не входять до переліку НС(Р)Д);

- здійснення негласних заходів з метою збору даних про образ життя, зв'язки та режим доби конкретної особи з метою вирішення завдань кримінального провадження (тільки з використанням негласних джерел та ОРЗ, що не входять до переліку НС(Р)Д).

По-четверте, заборона ведення оперативно-розшукових справ в яких необхідно зосереджувати результати здійснення негласних заходів у межах кримінального провадження. В той же час відомчі нормативні акти Національної поліції України запровадили справи оперативного супроводження кримінального провадження у яких концентрується інформація кримінологічного та оперативно-розшукового характеру, що отримана під час виконання доручень слідчого.

Як наслідок, процесуалізація негласних заходів не є панацеєю від існуючих проблем та не є підґрунтям ліквідації інституту оперативно-розшукової діяльності.

Можемо констатувати, що в умовах формування нової парадигми протидії злочинності оперативно-розшукова діяльність необхідна та має наступні ознаки:

- нормативно-владний вплив держави на суспільні відносини з метою їх упорядкування;

- здійснюється з метою захисту прав і свобод людини та інтересів суспільства;

- вид державної діяльності, основаної на законі;

- діяльність уповноважених законом суб'єктів;

- діяльність, яка здійснюється гласним і негласним шляхом;

- негласні засоби застосовуються у випадках неможливості використання інших гласних засобів;

- має системний характер;

- оперативно-розшукові заходи застосовуються з допомогою оперативних та оперативно-технічних засобів.

З означеного, можемо констатувати, що оперативно-розшукова діяльність має правовий, науково-теоретичний і прикладний характер, а чинне законодавство потребує негайного прийняття нового закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» на ґрунті одного з існуючих проектів.

Науковим підґрунтям означених рішень про модернізацію законодавства та моделі оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів повинні бути дослідження у галузі правознавства та спеціально-прикладних наук (теорії оперативно-розшукової діяльності, розвідки та контррозвідки, службово-

бойової діяльності сил правопорядку). Окремо повинні бути наукове забезпечення формування сучасної парадигми оперативно-розшукової діяльності та державної політики – концепції – політики-стратегії протидії злочинності з використанням оперативно-розшукових заходів і як наслідок розбудова її сучасної організаційно – тактичної моделі.

Вважаємо, що завданнями наукового забезпечення оперативно-розшукової діяльності на сучасному етапі розвитку України та становлення системи кримінальної поліції, є:

- формування теоретичного підґрунтя концепції – політики – доктрини та стратегії протидії злочинності;
- визначення напрямів формування моделі оперативних підрозділів Національної поліції та виокремлення функцій-задач кожного структурного підрозділу;
- модернізація чинного законодавства та відомчої нормативної бази організації оперативно-розшукової діяльності;
- розробка сучасної термінологічної системи оперативно-розшукової діяльності;
- розробка інноваційних методик попередження, виявлення, припинення окремих видів злочинів і т. ін.;
- визначення закономірностей появи та зміни структури, мети та парадигми оперативно-розшукової діяльності в залежності від історичного етапу розвитку суспільства та синергетичної складової формування систем правоохоронних органів щодо нейтралізації загроз з боку злочинного середовища.

1. Шинкаренко І.Р. Напрямки удосконалення законодавчого регулювання оперативно – розшукової діяльності національної поліції // Науковий журнал «Придніпровський правничий часопис». 2016. №1. с. 48-55.

2. Некрасов В. А. Формування нової парадигми оперативно-розшукової діяльності на основі стратегії забезпечення економічної безпеки країни // Науковий вісник ЛьвДУВС (серія юридична). № 2. .2014. С. 24-30.

3. Закон України «Про національну поліцію» // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. № 40 – 41. Ст.379.

4. Шинкаренко І.Р. Правовий статус кримінальної поліції відповідно до закону України «Про Національну поліцію» // Науковий вісник ХНУВС: Збірник наукових праць. 2016. Спец. вип.. № 1 (72). С. 409-421.

5. Албулг С. В. Кримінальна розвідка та оперативно-розшукова діяльність: проблеми транзитивності (досвід Литовської Республіки) // Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 29 квітня 2016 р.). Одеса : ОДУВС, 2016. 184 с., с. 10.

6. О криминальной разведке : Закон Литовской Республики от 02.10.2012 № XI-2234 [Електронний ресурс]. URL :http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_e.htm (дата звернення: 03.04.2017).

7. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова от 14 марта 2003 года № 122-XV (с изм. и дополн. по состоянию на 28.07.2016) [Електронний ресурс]. URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30397729 (дата звернення: 05.04.2017).

8. Правовое регулирование специальных (тайных) следственных действий в постсоветских странах: аналитический обзор / подготовлен А. Банчуком. Бишкек : ООН, 2014. 84 с.

9. Крапівін Є. Чому Україні не потрібен новий закон про оперативно-розшукову діяльність? [Електронний доступ]: http://zib.com.ua/ua/print/96991-profesor_aau_valeriy_kolesnik.html.